
2022

EKONOMIA QARKULLUESE DHE E GJELBER

Centre for Legal
Empowerment
www.cle.al

tirana
EUROPEAN
YOUTH
CAPITAL '22

**KONGRESI
RINOR
KOMBËTAR**

**BASHKIA
TIRANË**

Deklarata e Mbështetjes:

“Ky projekt organizohet në kuadër të programit Tirana Kryeqyteti Evropian i Rinisë 2022 me mbështetjen financiare të Kongresit Rinor Kombëtar në bashkëpunim me Bashkinë Tiranë.”

Deklarata e Përgjegjësisë:

“Ky material është realizuar në kuadër të programit Tirana Kryeqyteti Evropian i Rinisë 2022 me mbështetjen financiare të Kongresit Rinor Kombëtar në bashkëpunim me Bashkinë Tiranë. Përmbajtja e këtij materiali është përgjegjësi e organizatorit dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet si qëndrim i Kongresit Rinor Kombëtar apo Bashkisë Tiranë”.

*Kongresi Rinor Kombëtar (National Youth Congress - NYC) është një organizatë ombrellë e të rinjve - një bashkim i organizatave rinore, grupeve joformale, forumeve rinore të partive politike, me qëllim shkëmbimin e informacionit, nxjerrjen në pah të çështjeve të të rinjve, lobimin dhe advokimin për zgjidhjen e këtyre çështjeve dhe ngritjen e kapaciteteve për të gjitha subjektet e përfshira në rrjet. KKK u krijua në mars 2013 në Tiranë dhe numëron një antarësi mbi 120 organizata rinore aktive në të gjithë vëndin. Misioni i KKK është të mobilizojë organizatat rinore dhe të forcojë rolin e të rinjve në shoqëri që ata të kenë një zë të përbashkët për të mbrojtur dhe lobuar për çështje që i prekin.

**Titulli “Tirana Kryeqyteti Evropian i Rinisë 2022” (Tirana European Youth Capital 2022), i cili do të zbatohet gjatë vitit 2022 nga Kongresi Rinor Kombëtar në bashkëpunim me Bashkinë Tiranë i është akorduar Tiranës në kuadër të nismës European Youth Capital nga Forumi Rinor Evropian. Ky program sjell mundësi të reja, ndryshime pozitive, inkurajon pjesëmarrjen aktive, promovon identitetin evropian, diversitetin dhe përfshirjen, duke transformuar qytetin në një pikë ndërkombëtare takimi për të rinjtë.

Përmbajtja

1. EKONOMIA QARKULLUESE	4
1.1 Ekonomia qarkulluese dhe konceptet mbi të	4
1.2 Kuadri ligjor në mbështetje të ekonomisë qarkulluese	7
1.3 Përparësitë në zgjedhjen e ekonomisë qarkulluese dhe mekanizmat e nevojshëm për ta mbështetur	11
1.4 Ilustrimi i praktikave pozitive të ekonomisë qarkulluese	13
2. EKONOMIA E GJELBËR	21
2. 1 Ekonomia e gjelbër dhe konceptet mbi të	21
2.2 Mekanizmat mbështetës të ekonomisë së gjelbër	22
2.3 Praktika pozitive të ekonomisë së gjelbër	25

1.EKONOMIA QARKULLUESE

1.1 Ekonomia qarkulluese dhe konceptet mbi të

Idetë për një ekonomi qarkulluese kanë një numër të madh autorësh, edhe pse termi është kryesisht i përdorur në shekullin XXI. Ndër autorët e parë që konsiderohet se kanë ndikuar në zhvillimin e konceptit të ekonomisë qarkulluese është Kenneth Boulding¹, i cili parashtrroi idenë e një “ekonomie hapësinore”, që do të funksiononte duke riprodhuar rezervat fillestare të kufizuara të lëndëve të para dhe riciklimin e mbetjeve. Ky koncept ka pasur një evolucion në rritje mes akademikëve, politikëbërësve dhe komunitetit të biznesit për nevojën për të lëvizur drejt një modeli të ri ekonomik, në të cilin materialet dhe energjia nga produktet e hedhura në treg rifuten në të njëjtin sistem ekonomik². Për herë të parë, ekonomia qarkulluese është parashikuar në vitin 1990 nga Pearce dhe Turner. Në një periudhë të mëvonshme, koncepti mori një vëmendje gjithnjë e më të madhe dhe kjo u reflektua edhe në përkufizimet e ndryshme dhe të shumta të dhëna nga studiues të ndryshëm.

Pavarësisht përkufizimeve të ndryshme, nëse ne, sot do të arrinim drejt një përkufizimi që do të na qartësonte idenë e ekonomisë qarkulluese do ta përkufizonim atë:

“Ekonomia qarkulluese përqendrohet në riciklimin, minimizimin e burimeve të përdorura, ripërdorimin e inputeve fizike dhe përdorimin e mbetjeve si burim që çon në uljen e konsumit të burimeve kryesore.”

Modeli aktual botëror ekonomik ka qenë dhe është modeli linear ekonomik, i cili ka në bazën e zhvillimit të tij: "merr, prodho, hidh". Modeli linear ekonomik nënkupton që burimet nxirren, kthehen në produkte, përdoren dhe hidhen në formën e mbetjeve në mjedis, të cilat shpesh kërkojnë periudha të gjata kohore për t'u asgjësuar prej tij. Edhe pse ka qenë modeli mbizotërues në shekullin XX, modeli linear ekonomik shoqërohet me një serë pikash të dobëta që diskutohen në kuadër të kostove që ky model ka prodhuar:

---

¹ Në vitin 1966.

² Lehmann et al., 2014; Fondacioni Ellen MacArthur, 2012.

Së pari, e analizuar në terma statistikore, 21 miliard ton e të gjitha materialeve që përdoren për të prodhuar produktet përfundimtare, humbasin gjatë procesit të prodhimit³ (skarco, efikasitet e ulët, magazinim jo i duhur, etj.).

Së dyti, të dhënat nga Eurostat tregojnë për një humbje rreth 2.7 miliard ton nga 65 miliard që shënoi totali i inputeve të përdorura në Evropë në vitin 2010, në formën e mbetjeve⁴. Nga kjo sasi e humbur, më pak se 40% u riciklua apo u ripërdor në forma të tjera, kjo nënkupton që 60% e sasisë së mbetjeve nuk u përdor asnjëherë. Keqmenaxhimi i burimeve sjell ndikime të tjera negative dhe ky model pavarësisht se ka qenë më i mbështetur ka arritur në një fazë të zhvillimit të tij ku anët negative/pikët e dobëta tejkalojnë anët pozitive.

Të dhënat e organizmave kryesor ndërkombëtar tregojnë për një rritje të popullsisë dhe të mbetjeve të prodhuara në vitet në vijim. Numri i popullsisë globale⁵ parashikohet të arrijë në 9 miliard në vitin 2030. Kjo nënkupton ekzistencën e problemeve për të përmbushur kërkesat për produkte dhe shërbime të popullsisë. Paralelisht me rritjen e popullsisë, parashikohet një rritje e mbetjeve urbane me 70% në vitin 2050, krahasuar me vitin 2016⁶.

Mjaft problematike për mjedisin për shkak të mbetjeve që prodhon, shfaqet edhe industria e modës së shpejt ku ajo që përbën problematikën më të madhe për këto kompani është fakti se ka rreth 92 milion ton mbetje tekstile të prodhuara në vit dhe pritet që ky numër të arrijë në 134 milion ton deri në vitin 2030. Por, kjo nuk është problematika e vetme që industria e veshjeve sjell në mjedis. Një tjetër problematikë është edhe fakti se prodhimi i veshjeve sintetika sjell nevojën e prodhimit të tekstileve sintetike të cila kanë nevojë për një sasi të madhe energjie për t'u prodhuar.⁷

Edhe larja e rrobave depoziton rreth 500.000 ton mikrofibra në oqean çdo vit, ekuivalente kjo me rreth 50 bilion shishe plastike. Shqetësues është edhe fakti se industria e modës së shpejt përdor

---

³ Ellen MacArthur, 2013.

⁴ Eurostat, 2013.

⁵ Të dhënat e Organizatës së Kombeve të Bashkuara, shkurt 2022.

⁶ Raporti i Bankës Botërore, 2017.

⁷ <https://earth.org/what-is-fast-fashion/>

fibra sintetike si poliestra, najloni dhe akriliku të cilave u duhen vite për t'u shpërbërë.⁸ Një pjesë e mirë e veshjeve përfundojnë në landfille ku më problematike shfaqen vendet e kontinentit afrikan aty ku depozitohet një sasi e konsiderueshme mbetjesh. Landfilli i Dandorës përbën landfillin më të madh të Afrikës Lindore dhe një nga landfillet më të mëdha në botë. Rreth 2000 ton mbetje të pandara dhe të parregulluara depozitohen nga zonat e banuara dhe bizneset në të.⁹

Po aq problematike shfaqet edhe hedhja e baterive të përdoruara në mbeturina. Pavarësisht se në pamje të parë mund të mendohet se në fakt hedhja e baterive në mbeturina nuk sjell ndonjë efekt negativ, e vërteta qëndron se kimikatet që përbëjnë bateritë janë mjaft të dëmshme për mjedisin. Kur bateritë hidhen në mbeturina, destinacioni i tyre i radhës janë landfillet, aty ku këto bateri mund të rrjedhin. Kështu, kimikatet që janë në përbërje të baterive thithen nga toka apo edhe mund të kontaminojë ujërat nën dhe mbi tokësor. Kjo sjell rrezik si për gjallesat ujore edhe për vetë njerëzit të cilët rrezikojnë të konsumojnë ujë që është i kontaminuar me metale të rrezikshme për shëndetin. Bateritë me litium janë akoma më të rrezikshme duke qenë se në rastin kur mund të kemi përhapjen e zjarreve në landfille litiumi jep kontributin e tij në këto zjarre duke ndikuar në zgjatjen në kohë të djegies.¹⁰

Të dhënat e mësipërme dhe zhvillimi i vrullshëm i botës kërkon kalimin nga një ekonomi lineare në një ekonomi qarkulluese. Ekonomia qarkulluese përfshin ridizenjimin e produkteve për të qenë më të qëndrueshëm, të ripërdorshëm, të riparueshëm dhe të riciklueshëm, dhe për këtë arsye të mbahen në qarkullim për aq kohë sa të jetë e mundur duke rritur kështu ciklin e jetës së një produkti. Përdorimi i një produkti në një cikël më të gjatë krijon vlerë të shtuar pozitive në ekonomi dhe në të njëjtën kohë krijon më pak mbetje në mjedis. Përtej kësaj, do të thotë gjithashtu ndryshim i mënyrës së konsumimit dhe përdorimit të mallrave dhe shërbimeve, dhe ndryshimi i konceptit të konsumit si shoqëri. Në një ekonomi qarkulluese, kompanitë duhet që të

---

⁸<https://earth.org/fast-fashions-detrimental-effect-on-the-environment/#:~:text=The%20environmental%20impact%20of%20fast,amounts%20of%20eater%20and%20energy>

⁹<https://www.textilemountainfilm.com/about#:~:text=These%20low%2Dgrade%20textiles%20are%20burned%20or%20landfilled.&text=Sprawling%20over%2030%20acres%20of%20just,residents%20%26%20businesses%20is%20dumped%20here.>

¹⁰<https://gsiwaste.com/battery-recycling-is-important-for-environmental-health/#:~:text=As%20batteries%20corrode%2C%20their%20chemicals,could%20be%20ingesting%20dangerous%20metals.>

projektojnë produktet e tyre në një mënyrë të tillë që ato të kenë mundësi të ripërdoren sa më shumë që të jetë e mundur.

Ekonomia qarkulluese funksionon mbi bazën e tri parimeve kryesore:

- Ruajtja dhe forcimi i kapitalit natyror;
- Optimizimi i produktivitetit të burimeve;
- Rritja e efektivitetit të sistemit.

Këto tre parime mund të përkthehen në gjashtë aksione që ndërmerren nga bizneset: Rigjenero, Ndaj, Optimizo, Riciklo, Virtualizo dhe Shkëmbe.

1.2 Kuadri ligjor në mbështetje të ekonomisë qarkulluese

Bashkimi Evropian (BE), ka vendosur si një ndër shtyllat kryesore të zhvillimit ekonomik të vetin, kalimin drejt ekonomisë qarkulluese. Mbështetja e kësaj iniciative duket qartë nisur nga programet dhe fondet e shumta që BE po alokon në këtë drejtim. Për më tepër, në këtë kuadër është përgatitur edhe një plan veprimi për një ekonomi qarkulluese, i cili hap rrugën për një Evropë më të pastër dhe më konkurruese. Përpyekjet e para për kalimin drejt një ekonomie qarkulluese filluan në vitin 2015 me miratimin e Planit të Veprimit për Ekonominë Qarkulluese¹¹. Ky plan synon kalimin nga modeli linear i ekonomisë drejt modelit qarkullues. Ky plan, i cili nxit inovacionin, konkurrueshmërinë dhe krijimin e vendeve të punës, është në përputhje me disa prioritete të BE-së, në fushat mjedisore, sociale, industriale, si dhe në linjë me parimet e krijimit të një ekonomie të qëndrueshme, pa karbon (carbon-free) dhe efikase në përdorimin e energjisë (energy efficient).

Komisioni Evropian miratoi planin e ri të veprimit të ekonomisë qarkulluese në Mars 2020. Kalimi i BE-së në një ekonomi qarkulluese do të zvogëlojë presionin mbi burimet natyrore dhe do të krijojë rritje të qëndrueshme dhe vende pune. Për më tepër ky plan veprimi është në të njëjtën linjë dhe me një parakusht për të arritur objektivin e BE-së për neutralitetin ndaj klimës në vitin 2050 dhe për të ndaluar humbjen e biodiversitetit. Plani i ri i veprimit shpall nisma përgjatë gjithë ciklit jetësor të produkteve. Në qendër të tij është mënyra se si projektohen produktet, promovon proceset e ekonomisë qarkulluese, inkurajon konsumin e qëndrueshëm dhe

---

¹¹ Komisioni Evropian 2015.

synon të sigurojë parandalimin e krijimit të mbeturinave dhe që burimet e përdorura të mbeten në ekonominë e BE-së për aq kohë sa të jetë e mundur. Plani ndër të tjera nënvizon se BE dhe Shtetet Anëtare duhet t'u mundësojnë ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme (NVM), që t'i kthejnë sfidat mjedisore në mundësi.

Ky plan mund të konsiderohet një ndër blloqet kryesore ndërtuese të Marrëveshjes së Gjelbër Evropiane, agjendën e re të Evropës për rritje të qëndrueshme. Marrëveshja e Gjelbër e BE-së është një nga 6 prioritetet e Udhëzuesit Politik të Komisionit Evropian për periudhën 2019 – 2024. Kjo Marrëveshje paraqet një sërë masash që synojnë krijimin e një ekonomie të qëndrueshme në BE, nëpërmjet përdorimit eficient të burimeve, uljes së ndotjes dhe reduktimit të emetimit të gazrave serrë, mbrojtjes së biodiversitetit dhe luftimit të ndryshimeve klimatike. E gjithë kjo nënkupton përqafimin e një modeli të ri ekonomik – modelin e ekonomisë qarkulluese. Akoma në ditët e sotme, ekonomia e BE-së mbetet më së shumti lineare. Vetëm 12% e materialeve të përdorura në industrinë e BE-së janë rezultat i riciklimit, ndërkohë që industria e BE-së përbën 20% të emetimit të gazrave serrë nga BE. Marrëveshja e Gjelbër e BE-së konsiston në një udhërrëfyes me masa afatshkurtra dhe afatmesme. Masat më afatshkurtra që trajton Marrëveshja e Gjelbër fokusohen në ndryshimet klimatike: krijimi i Ligjit Evropian të Klimës dhe ndryshime ligjore në legjislacionin relevant ekzistues, me qëllim arritjen e objektivave ambicioze të klimës së BE-së në 2030 dhe 2050 – uljen e mëtejshme të emetimeve të gazrave serrë deri në të paktën 50% për vitin 2030 (me synimin e mëtejshëm deri në 55%) dhe arritjen e objektivit të 2050 të BE-së për të pasur një klimë neutrale. Krijimi i Ligjit të parë Evropian për Klimën është një nga risitë më të rëndësishme të kësaj Marrëveshjeje. Ajo e kthen objektivin e klimës neutrale në 2050 në një objektiv ligjor, dhe me miratimin e këtij ligji, Vendet Anëtare do të duhet të marrin masa për zbatimin e tij. Por, arritja e objektivave të klimës nuk është e mundur pa kaluar në një model ekonomik qarkullues. Risia tjetër e kësaj marrëveshjeje është propozimi i një mekanizmi të rregullimit të kufirit të karbonit. Ky mekanizëm vjen si nevojë e kontrollit të rrjedhjeve të karbonit në sektorë të veçantë për shkak të diferencave në objektivat e një ekonomie pa karbon mes vendeve të ndryshme në botë.

Me rëndësi për t'u theksuar është edhe përfshirja e Ballkanit Perëndimor në këtë Marrëveshje, nëpërmjet planifikimit të një Axhende të Gjelbër për Ballkanin Perëndimor. Marrëveshja e

Gjelbër rikonfirmon perspektivën Evropiane të Ballkanit Perëndimor duke e bërë atë një pjesë të pandashme të një plani ambicioz ekonomik, mjedisor dhe social. Në kuadër të sa më sipër dhe me synim përsheptimin e masave dhe veprimeve për Klimën dhe Mjedisin në Ballkanin Perëndimor, Bashkimi Evropian po mbështet zbatimin e Axhendës së Gjelbër për Ballkanin Perëndimor.

Axhenda e Gjelbër përbëhet nga 5 shtylla kryesore si:

1. Veprimi për Klimën: dekarbonizimi, energjia, lëvizshmëria;
2. Ekonomia Qarkulluese: mbetjet, riciklimi, prodhimi i qëndrueshëm dhe përdorimi i qëndrueshëm i burimeve;
3. Biodiversiteti: mbrojtja dhe ripërtëritja e natyrës;
4. Ndotja e ajrit, ujit dhe tokës;
5. Sisteme të qëndrueshme ushqimore dhe zonat rurale.

Nëpërmjet Axhendës së Gjelbër¹², në kuadër të kapitullit për Ekonominë Qarkulluese do të ndërmerren këto nisma për të siguruar arritjen e objektivave të vendosur:

- Mbështetje për të promovuar qëndrueshmërinë e prodhimit të lëndëve të para;
- Angazhim për integrimin e Ballkanit Perëndimor në zinxhirët e furnizimit industrial të BE-së, në veçanti për ekosistemet kryesore industrial të tilla si energjia e rinovueshme, tekstilet, turizmi, lëvizshmëria, industritë me energji intensive;
- Mbështetje për zhvillimin e strategjive për Ekonominë Qarkulluese, duke konsideruar të gjithë ciklin jetësor të produkteve, parandalimin e gjenerimit të mbetjeve, menaxhimin dhe riciklimin e përparuar të mbetjeve, ripërdorimin, riparimin dhe riprodhimin;
- Nisma ndërgjegjësuere për konsumatorët në lidhje me mbetjet, ndarjen e tyre dhe konsumimin e qëndrueshëm;
- Asistencë në përgatitjen dhe zbatimin e programeve për parandalimin e mbetjeve, menaxhimin të mbetjeve, strategjisë së riciklimit, dhe programeve për ripërdorimin, riparimin dhe prodhimin;

---

¹²https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-01/C_2021_9730_F1_ANNEX_EN_V1_P1_1674669.PDF

- Vazhdimi i mbështetjes për ndërtimin dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës të menaxhimit të mbetjeve;
- Zhvillimi i një marrëveshje rajonale për parandalimin e ndotjes nga plastika, përfshirë në mënyrë specifike trajtimin e mbetjeve detare;
- Mbështetje për hartimin e politikave për zhvillimin e qëndrueshëm dhe inovacionit në ekonomi, përmes zbatimit të “Smart Specialisation Strategies”.

Ekonomia qarkulluese edhe për vendin tonë përbën një çështje me rëndësi të veçantë duke qenë një nga komponentët e veçantë të integritimit në BE dhe më saktësisht është pjesë e kapitullit 27 “Mjedisi dhe ndryshimet klimatike”. Në kuadër të procesit të negociatave, Shqipëria do të duhet të përafrojë legjislacionin dhe në këtë drejtim dhe që kjo të arrihet do të duhet që palët e interesuara të përfshihen dhe të informohen mbi përfitimet dhe problematikat e këtij procesi dhe sesi bizneset mund të përfitojnë nga ky transformim. Koncepti i ekonomisë qarkulluese është përdorur më herët në Strategjinë Kombëtare të Menaxhimit të Integruar të Mbetjeve (2018-2023). Ajo është zhvilluar mbi vizionin ose perceptimin e konceptit të "zero mbeturina", në mënyrë që mbeturinat të grumbullohen dhe trajtohen si lëndë të para dhe menaxhimi të bëhet në përputhje me konceptin e sistemeve qarkulluese, duke i shërbyer kriterit të përdorimit dhe ruajtjes së burimeve të lëndëve të para.

Në Strategjinë dhe Planin Kombëtar të Integruar të Menaxhimit të Mbetjeve 2020-2035, qëllimi kryesor, i përmendur në fillim të dokumentit, është kalimi nga ekonomia lineare në atë qarkulluese. Në bazë të dokumentit, mbledhja e mbeturinave, trajtimi si lëndë e parë si dhe menaxhimi i tyre duhet të bëhet në përputhje me konceptin e sistemeve të ekonomisë qarkulluese. Në progres raportin e vitit 2021 thuhet se Shqipëria tregon një nivel përgatitje, por përparimi është i pakët për përafrimin e mëtejshëm të politikave dhe legjislacionit me Acquis e BE-së, në disa fusha përfshirë menaxhimin e mbetjeve dhe rekomandon përsheptimin e zhvillimit të kapaciteteve për agjencitë kombëtare.

Megjithatë kuadri ligjor aktual, duke përfshirë rregulloret kombëtare dhe dokumentet strategjike kombëtare dhe planet e veprimit, nuk siguron bazën për zbatimin e konceptit të ekonomisë qarkulluese në vend. Prandaj, ekziston një nevojë urgjente për përmirësime në kuadrin aktual

ligjor që do të rrisë aftësinë e vendit për të shfrytëzuar më mirë burimet e tij dhe ciklin jetësor të materialeve, produkteve dhe shërbimeve. Trajtimi i ekonomisë qarkulluese vetëm përmes çështjeve të menaxhimit të mbeturinave tregon se koncepti i ekonomisë qarkulluese është ende në fazat e tij të hershme.

1.3 Përparësitë në zgjedhjen e ekonomisë qarkulluese dhe mekanizmat e nevojshëm për ta mbështetur

Ekonomia qarkulluese është një sistem ekonomik që synon minimizimin e mbeturinave dhe shfrytëzimin më intensiv të burimeve. Në sistemin e ekonomisë qarkulluese inputi i burimeve dhe mbeturinat minimizohen duke i përdorur më me efikasitet. Kjo gjë arrihet përmes modelimit, mirëmbajtjes, riparimit, ripërdorimit, rindërtimit, rinovimit dhe riciklimit të zgjatur, gjë që është në kontrast me ekonominë tradicionale lineare. Modelet e ekonomisë qarkulluese të biznesit mund të jenë po aq fitimprurëse sa modelet lineare, duke i lejuar konsumatorët të vazhdojnë të kenë produkte dhe shërbime të ngjashme madje edhe më të mira se më parë.

Përdorimi i ekonomisë qarkulluese shoqërohet me shumë përfitime, si:

- një reduktim të ndikimit negativ në mjedis.
- rritja e efikasitetit në përdorimin e burimeve, i siguron kompanive një performancë më të lartë financiare.
- një model i tillë biznesi nxit konkurrueshmërinë dhe si rezultat edhe zhvillimin e metodave më inovative të prodhimit.
- krijon mundësinë e hapjes së vendeve të reja të punës duke rritur në këtë mënyrë normën e punësimit, si dhe nxit rritjen ekonomike.
- kursime të konsiderueshme të materialeve dhe ulje e ekspozimit ndaj paqëndrueshmërisë së çmimeve.
- rritje e qëndrueshmërisë: Ekonomia qarkulluese, duke lëvizur shumë më tepër materiale biologjike përmes procesit të tretjes dhe kthimit përsëri në tokë, do të zvogëlojë nevojën për rimbushje me lëndë ushqyese shtesë.

Pavarësisht gjithë përfitimeve që sjell zbatimi i ekonomisë qarkulluese, kalimi nga një ekonomi lineare në atë qarkulluese përballet me një sërë sfidash.

- Kosto të larta: Financimi i modeleve të reja të biznesit e bën tepër të kushtueshëm gjithë procesin e transformimit drejtë një modeli biznesi të ekonomisë qarkulluese.
- Rezistenca ndaj ndryshimit: Kulturat statike dhe konservatore të biznesit pengojnë transformimin e biznesit, duke kufizuar angazhimin në modelin e ekonomisë qarkulluese. Modelet ekzistuese të biznesit mund të mos jenë aspak të orientuara drejt ekonomisë qarkulluese dhe për këtë arsye do të duhet që biznesi të ndërmarrë ndryshime në terma afatgjatë.
- Perceptimi për një mungesë të kërkesës konsumatore: Ka një mungesë të ndërgjegjësimit të grupeve të ndryshme në lidhje me përfitimet që sjell ekonomia qarkulluese. Në këtë kuadër, bizneset si dhe grupet e tjera të interesit perceptojnë që një model i tillë biznesi nuk do t'u sjellë më tepër klientë, duke konsideruar edhe faktin se produktet e prodhuara nga një model i tillë janë më të shtrenjta.

Ashtu si u parashtrua më sipër përparësitë e ekonomisë qarkulluese janë të shoqëruara dhe me sfidat për realizimin e saj, dhe për këtë është e nevojshme ngritja e mekanizmave që mbështesin zhvillimin e ekonomisë qarkulluese, si:

- Ngritja e një kornize të qartë politikash dhe shkëmbimi të praktikave më të mira për të mbështetur këtë kalim.
- Ngritja e sistemeve financiarë të mbështetjes nga ana e qeverive për të nxitur NVM për të mbështetur ekonominë qarkulluese.
- Ngritja e rrjetit të këshillimit dhe mbështetjes praktike, teknike dhe ligjore. Politikëbërësit duhet së pari të kuptojnë më mirë problemet dhe sfidat me të cilat ballafaqohen NVM në mënyrë që të zhvillojnë kornizat e duhura të politikave mbështetëse. Është e rëndësishme që të përcaktohet problemi në mënyrë që zgjidhja që do të gjendet të jetë sa më efektive.
- Ngritja e platformave që promovojnë praktikat pozitive të ekonomisë qarkulluese dhe krijimi i rrjeteve të bashkëpunimit dhe ndërveprimit midis NVM dhe institucioneve shtetërore dhe NVM.
- Rritja e ndërgjegjësimit të konsumatorit për produktet që vijnë nga proceset e ekonomisë qarkulluese. Ndërgjegjësimi konsumator mund të ketë një efekt motivues të NVM-ve për

të thithur një grup specifik klientësh, grup i cili do të ketë një ndikim të madh nëse është në rritje të vazhdueshme.

1.4 Ilustrimi i praktikave pozitive të ekonomisë qarkulluese

Praktika pozitive ndërkombëtare

Holanda – shteti që mbështet ekonominë qarkulluese dhe të gjelbër është në pararojë të ekonomisë qarkulluese në Evropë. Ajo njihet për tërësinë e aktiviteteve dhe iniciativave që ka ndërmarrë në kuadër të avancimit të ekonomisë qarkulluese. Një nga iniciativat më të njohura dhe të rëndësishme të qeverisë holandeze, është përgatitja e strategjisë kombëtare “Një ekonomi qarkulluese në Holandë deri në vitin 2050”, e cila është zhvilluar nga Ministria e Infrastrukturës dhe Mjedisit, në bashkëpunim me Ministrinë e Ekonomisë, në vitin 2016. Programi përcakton masa që synojnë zhvillimin e një ekonomie qarkulluese deri në vitin 2050 duke përfshirë: objektivin për të zvogëluar përdorimin e lëndëve të para me 50% në vitin 2030 dhe të bëhet gati 100% ekonomi qarkulluese deri në vitin 2050. Për më tepër, Holanda ishte i pari vend që prezantoi “Marrëveshjen e Blerjeve Qarkulluese”, një iniciativë që nxit bashkëpunimin midis organizatave dhe inkurajon blerjen e produkteve që mund të riciklohen ose përdoren për një kohë më të gjatë. Në përputhje me direktivën e BE për TVSH-në për uljen e saj në kuadër të ekonomisë qarkulluese, Holanda gjithashtu ofron ulje të TVSH-së në lidhje me shërbimet e riparimit, veçanërisht për biçikleta, këpucë dhe produktet e lëkurës apo produkte të dorës së dytë. Në vitin 2017 më shumë se 80 organizata biznesi duke përfshirë edhe qeverinë, nënshkruan një marrëveshje me angazhimin për të kontribuar në strategjinë kombëtare të ekonomisë qarkulluese¹³.

Pakti i plastikës-më shumë produkte plastike por me më pak plastikë – 60 organizata në Holandë nënshkruan Paktin e Plastikës. Në këtë pakt ata bien dakord që deri në vitin 2025 do të përdorin 20% më pak plastikë dhe do të prodhojnë produkte plastike në atë mënyrë që gjithmonë të mund të riciklohen. Përveç kësaj, ata do të prodhojnë më tepër plastikë duke përdorur material biologjik për të siguruar më pak mbetje plastike si dhe një mjedis më të mirë dhe më pak emetime të CO₂¹⁴

¹³ <https://ecopreneur.eu/wp-content/uploads/2019/05/Ecopreneur-Circular-Economy-Update-report-2019.pdf>

¹⁴ <https://www.circulairondernemen.nl/library/plastic-pact-nl-mr-met-minder-plastic-1>

Suedia – ishte shteti i parë që ka miratuar një ligj për mbrojtjen e mjedisit në vitin 1967, dhe në vitin 1972 Suedia ishte vendi në të cilën u organizua konferenca e parë e Kombeve të Bashkuara mbi mjedisin global. Që atëherë Suedia ka bërë përpjekje të vazhdueshme për të zhvilluar një ekonomi qarkulluese nëpërmjet reduktimit të emetimeve të karbonit dhe limitimit të ndotjes.¹⁵ Nga ana tjetër, edhe niveli i mbetjeve të ricikluara në Suedi ishte mjaft i lartë. Në vitin 2009, një person ka ricikluar rreth 17 kg mbetje, krahasuar me një kilogram që riciklohej para 10 vitesh.¹⁶

Megjithatë, faktori më i rëndësishëm që e bën Suedinë një nga shtetet më miqësore ndaj mjedisit lidhet me rrënjët e forta të shtetit në inxhinjeri dhe teknologjinë industriale, e kombinuar kjo me një ndërgjegjësim të lartë të popullsisë. Fakti që suedezët e duan natyrën dhe mënyrën e tyre natyrore të të jetuarit, përbën një faktor të shtuar për sa më sipër. Madje, edukimi fillon që në parashkollor, ku fëmijët mësohen të ndajnë llojet e ndryshme të mbetjeve, me qëllim për t'i bërë ata qytetar të denjë dhe të ndërgjegjësuar.¹⁷

Japonia – është një nga shtetet model për sa i përket mbrojtjes së mjedisit dhe përqsjes ndaj ekonomisë qarkulluese për shkak të nivelit të lartë të ndërgjegjësimit të popullsisë. Qeveria japoneze ka ndërmarrë angazhimin për të kthyer tërësisht ekonominë e saj në ekonomi qarkulluese brenda vitit 2050. Madje, edhe sektori privat dhe publik në Japoni është i angazhuar në arritjen e këtij objektivit. Mjedisi rrethues i ekonomisë qarkulluese ka ndryshuar mjaft brenda dy vitesh që nga miratimi i Vizionit të Ekonomisë Qarkulluese 2020 nga ana e Ministrisë së Ekonomisë, Tregtisë dhe Industrisë.

Një akt i rëndësishëm për ekonominë qarkulluese të Japonisë është edhe Akti për Qarkullimin e Burimeve të Plastikës në Prill 2022. Japonia ishte shteti i dytë në botë për përdorimin e plastikës me një përdorim. Për këtë arsye, Japonia ka ndërmarrë hapa të mëdhenj në drejtim të riciklimit të plastikës.¹⁸

---

¹⁵ <https://sweden.se/climate/sustainability/sweden-and-sustainability>

¹⁶ Facing the future, Sustainability the Swedish way, Eva Krutmeijer, 2010.

¹⁷ Innovation, the Swedish Way, Eva Krutmeijer, 2013.

¹⁸ <https://www.weforum.org/agenda/2022/11/is-regeneration-the-key-to-the-future-of-the-circular-economy/#:~:text=The%20Japanese%20government%20is%20committed,transition%20to%20a%20circular%20economy.>

Një tjetër teknik e përzgjedhur nga populli japonez për riciklimin e mbetjeve është edhe riciklimi i 80% të mbetjeve që prodhojnë qytetarët. Në qendër të qytetit të Kamikatsu ndodhet një bashkëqytetar i cili ndanë materialet në pjesë më të vogla me qëllim ripërdorimin e tyre në të ardhmen. Këto materiale ndahen në 45 kategori të veçanta për riciklim e tyre më pas në uzinën e qytetit.¹⁹

ThredUP²⁰ - ka krijuar një përvojë moderne të rishitjes në një nga platformat më të mëdha në internet për veshje për gra dhe fëmijë. Përmes tregut të tij, kompania Amerikane ThredUP ka krijuar një mënyrë më të zgjuar dhe më të lehtë për të blerë dhe shitur veshje të dorës së dytë. Shitësit e ThredUP dërgojnë rroba nga çdo markë falas dhe pastaj përpunon këto artikuj, duke kryer inspektime mbi cilësinë, bën analizë të çmimeve dhe të ruajtjes në mënyrë që ato të rishiten. Blerësit e ThredUP gëzojnë qasje në një shumëllojshmëri gjithnjë në ndryshim të rrobave me cilësi të lartë dhe çmim të ulët nga më shumë se 35,000 marka. Mbajtja e rrobave në përdorim për aq gjatë sa të jetë e mundur është në qendër të strategjisë së ekonomisë qarkulluese për modën. Analiza mbi ndikimin pozitiv në mjedis të ri-tregtimit tregon për përfitime në të gjithë spektrin e burimeve. Sipas vlerësimeve të ThredUP nëse të gjithë në SHBA do të blinin një artikull të përdorur në vend të një artikulli të ri në 2020 do të kurseheshin 3.6 milion ton CO₂ (66 milion pemë të mbjella), 100 miliardë litra ujë (dushe 1.25B), 200 milion kilogramë mbeturina (18,700 kamionë plehrash të plotë). Shkalla e ulët e ripërdorimit të rrobave jo vetëm që ndikon në mjedis, por edhe në ekonomi. Globalisht, klientët humbasin 460 miliardë dollarë me vlerë në rrobat që hedhin.

Të njëjtin qëllim me ThredUp kanë edhe disa zinxhirë dyqanesh në SHBA të cilat pranojnë të tregtojnë veshje të dorës së dytë ndër të cilat mund të përmendim: Goodwill dhe Buffalo Exchange. Edhe këto subjekte pranojnë të shesin veshjet e dorës së dytë me një çmim të arsyeshëm.

---

¹⁹ <https://greencoast.org/environmental-issues-in-japan/>

²⁰ <https://www.thredup.com/>

Nga ana tjetër, ekzistojnë edhe disa biznese të vogla të cilat pranojnë të tregtojnë vetëm veshje të cilat janë prodhuar me fibra të ricikluara ndër të cilat mund të përmendim: Patagonia dhe Oolooop.²¹

Problemi kryesor për sa i përket veshjeve lidhet me faktin se ne si fillim prodhojmë shumë veshje. Në këtë kuptim, disa hapa që këshillohen të ndiqen me qëllim rritjen e jetëgjatësisë së veshjeve si një nga problematikat e botës moderne janë:

1. Reduktimi i blerjes së veshjeve të reja duke mbajtur parasysh pasojat që do të kenë ato mbi mjedisin. Sugjerohet që veshjet të jepen për donacion dhe jo të hidhen në landfille.
2. Kur vendosim të blejmë veshje të zgjedhim ato të dorës së dytë të cilat mund të gjenden si në dyqane fizike ashtu edhe online.
3. Kur bëjmë blerje të preferojmë ato produktet që kanë përmbajtje të ricikluar duke bërë kështu që të rritet kërkesa për produktet e ricikluara dhe duke nxitur kompanitë që të ripërpunojnë tekstilet e përdorura.²²

Call2Recycle – është një program i cili merrë bateritë pasi ato janë përdoruar dhe i riciklon ato duke ofruar kështu një shërbim publik në SHBA. Call2Recycle ofron alternativa të përshtatshme riciklimi për bateritë e vjetra. Pavarësisht nëse konsumatori mund të ketë vetëm disa bateri apo edhe nëse ka sasi të konsiderueshme të baterive, edhe nëse dëshiron ta përfitojë shërbimin vetëm një herë apo në mënyrë të vazhdueshme, Call2Recycle e ofron shërbimin për këdo. Alternativat e riciklimit që ofrohen nga kjo kompani janë të shumta duke përfshirë kategori të ndryshme baterish duke përfshirë edhe bateritë me një përdorim, bateritë e rikarikueshme (përgjithësisht bateritë e telefonëve) dhe bateritë e dëmtuara.²³

Asgjësimi i baterive të automjeteve është aq e lehtë sa ta kthesh automjetin në dyqanin e automjeteve. Madje, edhe prodhuesit e telefonëve celular i kanë lënë mundësinë konsumatorëve

---

²¹<https://www.greenamerica.org/unraveling-fashion-industry/what-really-happens-unwanted-clothes#:~:text=On%20average%2C%20700%2C000%20tons%20of,tons%20get%20sent%20to%20landfills.>

²²<https://www.greenamerica.org/unraveling-fashion-industry/what-really-happens-unwanted-clothes#:~:text=On%20average%2C%20700%2C000%20tons%20of,tons%20get%20sent%20to%20landfills.>

²³<https://www.nrrarecycles.org/resource-library/call2recycle-battery-recycling>

që t'i kthejnë telefonët për riciklim. Përpara ndalimit të elementit të merkurit në vitin 1996 në bateritë alkaline me një përdorim, procedurat e duhura të riciklimit ishin të detyrueshme.²⁴

Willsow – është një kompani e vendosur në Mbretërinë e Bashkuar e cila realizon libra për fëmijë, por ajo që i bën këta libra të veçantë është se ata janë plotësisht miqësor ndaj mjedisit në shumë drejtime. Kjo kompani furnizohet tërësisht me energji të rinovueshme; letra që përdoret për prodhimin e librave është e ricikluar nga mbetjet e shkollave dhe të bizneseve; mospërdorimi i plastikës në asnjë nga proceset ku edhe qepja e librit bëhet me fije pambuku; boja që përdoret për shkrimin e librit është me bazë perimesh.²⁵ Megjithatë, ajo që i bën akoma më të veçantë këta libra është fakti se ata mund të mbillen. Kjo bëhet e mundur nëpërmjet farave të cilat përdoren në krijimin e këtyre librave. Një tjetër element interesant i kësaj kompanie është edhe fakti se edhe përmbajtja e librit ka si qëllim edukimin mjedisor të fëmijëve.²⁶

Programi Rajonal i Brukselit për një Ekonomi Qarkulluese²⁷ – është nisma qendrore e Brukselit për ekonominë qarkulluese, nga e cila burojnë të gjitha aktivitetet e tjera të ekonomisë qarkulluese. Ky projekt është hartuar për të shfrytëzuar mundësitë e paraqitura nga një ekonomi qarkulluese, duke përfshirë pajtimin e objektivave ekonomike dhe mjedisore, mbështetjen e prodhimit lokal, optimizimin e përdorimit të tokës dhe integrimin e kërkesave të transportit. Shtytësit kryesorë ishin dëshirat për të stimuluar veprimtarinë inovative ekonomike, për të krijuar vende të reja pune dhe për të përmirësuar cilësinë e jetës për qytetarët e Brukselit.

Në vitet e para të krijimit: u trajnuan dhe u mbështetën më shumë se 220 kompani në zbatimin e qasjeve të ekonomisë qarkulluese, 8.3 milionë euro u janë dhënë 139 bizneseve ose projekteve kërkimore, janë trajnuar mbi 1,400 individë, u vendos bashkëpunim midis agjencive publike dhe ndërmarrjeve.

---

²⁴ <https://gsiwaste.com/battery-recycling-is-important-for-environmental-health/#:~:text=As%20batteries%20corrode%2C%20their%20chemicals,could%20be%20ingesting%20dangerous%20metals.>

²⁵ <https://willsow.com/what-makes-willsow-special/>

²⁶ <https://willsow.com/welcome-to-willsow/>

²⁷ <https://circlelab.com/knowledge-hub/3440/brussels-regional-program-circular-economy-2016-2020-brpce>

Ky projekt u fillua në vitin 2016 dhe janë të përfshira katër agjenci dhe tre institucione qeveritare. Përmes thirrjeve ajo ofron mbështetje financiare, marketingu apo këshillimi për projektet e ekonomisë qarkulluese të sipërmarrjeve, që janë teknikisht dhe ekonomikisht të realizueshme, dhe të dobishme për punësimin lokal. Thirrjet vjetore për projekte përfshijnë një buxhet prej përafërsisht 1.5 milion euro për ata që plotësojnë kriteret. Projektet e mbështetura në dy vitet e para ishin 60.

Praktika pozitive në Shqipëri

I.N.C.A. NORDFISH Sh.p.k – u themelua në vitin 2004 në qytetin e Lezhës. Ajo është e vetmja kompani në Shqipëri dhe rajonin e Ballkanit, që prodhon dhe shet zorrë të përpunuar dhe produkte me origjinë shtazore nën markën tregtare “INCA: Natural Casings”. Kjo kompani furnizon kompanitë më të mëdha shqiptare të mishit. Për më tepër, eksporton në vendet e Ballkanit dhe më gjerë. Një sasi e konsiderueshme e fitimit të kompanisë riinvestohet rregullisht në blerjen e pajisjeve moderne. Si pasojë, nga viti në vit vëllimi i produkteve të saj po rritet. Kompania operon me kapacitet të plotë me numrin e të punësuarve 110, me planin e zgjerimit për të dyfishuar kapacitetin aktual.

Për shkak të natyrës shumë delikate të zorrëve të kafshëve (p.sh. nganjëherë atyre u mungon madhësia e duhur sipas standardeve të klientëve të huaj, nganjëherë ato kanë vrime që i bëjnë ata të mos jenë të dobishëm për procesin e prodhimit), kompania ishte e detyruar t’i “hidhte”. Kjo shkaktonte dëm ekonomik. Në këto rrethana, pronari dhe djali i tij i madh që është diplomuar në biznes ndërkombëtar në Gjermani, vendosën të udhëtojnë në Evropë dhe të shohin se si menaxhohen këto shqetësime nga bizneset e tjera që operojnë në të njëjtën industri. Ata u njohën me praktikat më të mira në Evropë, por duheshin investime të reja teknologjike për të sjellë këtë ide të vërtetë në Shqipëri. Nëpërmjet investimeve teknologjike, kompania grumbullonte 80% të humbjeve nga të brendshmet e kafshëve dhe i përdorte për të prodhuar një produkt të ri krejt tjetër: ushqim për kafshët. Këto produkte finale kompania i eksporton në Belgjikë.

GERARD. Shpk – është themeluar në vitin 1999. Kohët e fundit, kompania është përqendruar në shërbimet e çmontimit të automjeteve të përdorura, pjesë këmbimi për makina dhe gjithashtu,

import dhe eksport. Kompania zotëron pajisjet e nevojshme dhe teknologjinë e fundit për të siguruar çmontimin e plotë të makinave të vjetra. Demontimi kryhet në ambientet e tyre. GER.ARD. Shpk ka filluar partneritetin me IB Recycling, e cila është një kompani riciklimi që ofron shërbimet e saj për disa vjet në fushën e riciklimit të pjesëve të automjeteve dhe pjesë të ndryshme katalitike të produkteve elektronike. Kompania merret me përpunimin e skrapit elektronik dhe të gjitha mbeturinave të pajisjeve elektronike. Kompania ka në zotërim një infrastrukturë të përshtatshme për shërbimet e riciklimit. IB Recycling është përqendruar për të siguruar riciklimin e plotë të pjesëve të ndryshme të makinës për t'i kthyer ato në materiale prodhuese. Pajisjet kompjuterike dhe katalizatorët e shkarkimit të makinave, pjesë të ndryshme të makinave riciklohen me efikasitet në një nga strukturat më moderne në vend për riciklimin e këtyre produkteve. Aktualisht, kompania ka 20 të punësuar. Partneriteti i biznesit kërkon t'i zhvendosë ato në një nivel tjetër të të bërit biznes. Sipas përshkrimit të mësipërm, GER.ARD. Shpk është më i përqendruar në çmontimin e automjeteve ndërsa të gjitha mbeturinat mbështeten në IB Recycling të cilat kryejnë procesin e riciklimit. Kompanitë i shesin produktet e ricikluara në Itali, Zvicër dhe Gjermani me rreth 80 tonë në vit.

Sapun Organik i Roskovecit

Roskoveci është një qytet i vogël i cili ndodhet në pjesën jug-qendrore të Shqipërisë. Situata socio-ekonomike e qytetit mbetet problematike. Karakterizohet nga një nivel i lartë papunësie, veçanërisht për gratë. Roskoveci është shumë i pasur me ullinj të cilët familjet kryesisht i përdorin për nevoja të tyre personale dhe për treg. Sidoqoftë, nga përgatitja e vajit të ullirit, krijohen shumë mbetje.

Projekti i titulluar “Sapun Organik i Roskovecit”, filloi në vitin 2018 dhe vazhdon të zbatohet. Bashkia e Roskovecit ka siguruar ambiente falas dhe ato u bënë qendra e projektit. Ky projekt, i cili përdor mbetjet e vajit të ullirit nga fabrikat lokale të prodhimit ose nga ai vaj ulliri që nuk është për konsum, por mund të ripërdoret për të prodhuar sapun. Kjo punishte ka punësuar tashmë 25 gra që jetojnë në Roskovec. Këto punonjëse, përveç përdorimit të mbetjeve të vajit të ullirit, paketojnë të gjithë sapunët organik në një mënyrë shumë efektive. Ato përdorin një përzierje letre të ricikluar duke i dhënë kështu sapunit një pamje artizanale. Aktualisht, qendra

është në gjendje të prodhojë një ton në muaj. Sidoqoftë, aftësia e prodhimit varet nga kërkesa e tregut.

Rinora – Tregut po i shtohen biznese të reja në këtë fushë si Rinora, e cila prodhon sapunin nga mbetjet e ullirit dhe sfungjer bimor luffa. Paketimi i produkteve realizohet me materiale të riciklueshme dhe të ripërdorshme²⁸.

---

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=MbHXOHir-Ig>

2. EKONOMIA E GJELBËR

2.1 Ekonomia e gjelbër dhe konceptet mbi të

Termi ekonomi e gjelbër përdoret për atë formë të ekonomisë, që ka në bazë zvogëlimin e problemeve mjedisore dhe që synon zhvillimin e qëndrueshëm pa dëmtoar mjedisin. Një tipar që e dallon atë nga regjimet e tjera ekonomike është vlerësimi i drejtpërdrejtë i kapitalit natyror dhe shërbimeve ekologjike si vlerë ekonomike. Aktualisht në shumë degë të industrisë janë intensifikuar tendencat për të zbatuar këto standarde, si një mënyrë efikase për të promovuar praktikatat e gjelbëra në ekonominë globale.

Qëllimi i Ekonomisë së Gjelbër është të krijojë një ekonomi të qëndrueshme, që përdor burimet natyrore në mënyrë efikase dhe ka më pak ndikim në mjedis, duke zhvilluar modele të reja, të qëndrueshme të prodhimit dhe konsumit për të siguruar prosperitet dhe një cilësi të lartë të jetës për brezat e ardhshëm. Kalimi në një ekonomi të gjelbër përfshin një kalim në prodhimin dhe konsumin e gjelbër; zvogëlimi i shterimit të burimeve natyrore dhe degradimi i ekosistemeve të shkaktuara nga aktiviteti ekonomik dhe rritja e furnizimit me energji "të pastër", me karbon të ulët duke kontribuar në zbutjen e ndryshimit të klimës.

Zhvillimi i ekonomisë së gjelbër lidhet me qëllimet e Traktatit të Gjelbër të Bashkimit Evropian dhe ka një qëllim të qartë – Evropa klimatike neutrale dhe më elastike deri në vitin 2050. Kalimi në një ekonomi të gjelbër kërkon:

- Dekarbonizimin e sektorit të energjisë dhe siguri;
- Ndërtim me efikasitet energjetik i ndërtesave të reja dhe rindërtim të ndërtesave ekzistuese;
- Industri inovative (mobilizimi i industrisë për ekonominë rrethore);
- Transport i mençur;
- Mjedis i pastër dhe jo toksik;
- Prodhimi i produkteve të gjelbër;
- Dizajn i gjelbër;
- Përdorimi i teknologjisë së gjelbër;

- Marketing të gjelbër;
- Orientimi i njerëzve, edukimi për të zgjedhur produktet e ekonomisë së gjelbër;
- Zhvillimin e ekonomisë së gjelbër të biznesit të riciklimit;
- Zbatimi i prodhimit të gjelbër, duke ofruar produkte të gjelbër;
- Transformimi teknologjik i ndërmarrjeve për të krijuar biznesin e gjelbër.

2.2 Mekanizmat mbështetës të ekonomisë së gjelbër

Vizioni për një ekonomi të gjelbër është ai që ofron mirëqenie për të gjithë brenda kufijve ekologjikë të planetit. Ai ndjek pesë parime kyçe, secila prej të cilave mbështetet në parime të rëndësishme të politikës ndërkombëtare, të cilat së bashku mund të udhëheqin reformën ekonomike në kontekste të ndryshme.

- Parimi i mirëqenies: një ekonomi e gjelbër u mundëson të gjithë njerëzve të krijojnë dhe të gëzojnë prosperitet.
- Parimi i drejtësisë: ekonomia e gjelbër promovon barazi brenda dhe ndërmjet brezave.
- Parimi i kufijve planetarë: ekonomia e gjelbër mbron, rikthen dhe investon në natyrë.
- Parimi i efikasitetit dhe mjaftueshmërisë: ekonomia e gjelbër është e orientuar për të mbështetur konsumin dhe prodhimin e qëndrueshëm. Një ekonomi e gjelbër gjithëpërfshirëse është me karbon të ulët, që ruan burimet, e larmishme. Ajo përfshin modele të reja të zhvillimit ekonomik që adresojnë sfidën e krijimit të prosperitetit brenda kufijve planetarë.
- Parimi i qeverisjes së mirë: ekonomia e gjelbër udhëhiqet nga institucione të integruara, të përgjegjshme dhe elastike. Një ekonomi e gjelbër gjithëpërfshirëse bazohet në prova – normat dhe institucionet e saj janë ndërdisiplinore, përdorin shkencën dhe ekonominë e shëndoshë së bashku me njohuritë lokale për të hartuar strategji mbështetëse. Këtu përfshihen një spektër i gjerë i produkteve të huasë apo instrumenteve të tjera financiare, që mbështesin financimin e projekteve që nuk ndotin mjedisin, ose ndihmojnë për të minimizuar efektin mjedisor të projekteve të zakonshme të financimit. Më konkretisht, këtu përfshihen energjitë e rinovueshme dhe rritja e efikasitetit të energjisë, parandalimi apo kontrolli i mbrojtjes së mjedisit, ruajtja e biodiversitetit, nismat e ekonomisë qarkulluese, përdorimi i qëndrueshëm i burimeve natyrore, etj.

Financa e gjelbër

Financa e gjelbër nënkupton krijimin e instrumenteve financiarë për mbështetjen e ekonomisë së gjelbër. Financimi i projekteve të reja në energjetikë ka qenë një ndër segmentet më dinamike në huadhënien e sektorit bankar në vitet e fundit.

- Të dhënat e Bankës së Shqipërisë tregojnë se portofoli i kredisë për kompanitë private të sektorit energjetik, në fund të muajit tetor 2021, kishte vlerën e 32 miliard lekëve, ose rreth 265 milion eurove. Ky portofol në 2021 është në rritje vjetore me pothuajse 32% dhe aktualisht ka prekur nivelet më të larta historike. Në harkun e tre viteve të fundit, vlera e portofolit në këtë sektor është dyfishuar, duke qenë një ndër aktivitetet ekonomike me rritjen më të shpejtë të aksesit në kreditim. Duke qenë se investimet në sektorin energjetik kanë qenë praktikisht të gjitha në profilin e energjive të rinovueshme, kryesisht hidrocentrale, por së fundmi edhe impiante fotovoltaike, mund të thuhet se financimi i këtyre projekteve përbën sot segmentin më të rëndësishëm të kredisë së gjelbër në Shqipëri. Rritja e këtij portofoli ka ndjekur ciklin e investimeve të rëndësishme të hidroenergjetikës në Shqipëri. Fillimisht, financimi i këtyre projekteve u prit me një lloj skepticizmi nga sistemi bankar, për shkak të përvojës së sektorit me projekte të tilla, por edhe nga mungesa e garancive të mjaftueshme të investitorëve.
- Në segmentin e individëve, segmenti kryesor i kredive të gjelbra është ai i lidhur me huatë për rritjen e eficiencës së energjisë. Këto kredi mundësojnë financimin e investimeve në produkte apo zgjidhje që mundësojnë kursimin e energjisë. Shembuj të tillë janë huatë për termoizolimim e banesave, ose për blerjen e paneleve diellore. Zakonisht, këto kredi kanë kushte tërheqëse financimi, si norma më të ulëta interesi me mbulim më të ulët kolaterali për klientët dhe mbështeten edhe me skema subvencionuese nga donatorë të huaj. Duke qenë se këto produkte janë të përfshira në portofolat e huave hipotekore dhe konsumatore, në nivel sistemi nuk ekzistojnë statistika të veçanta për vlerën e tyre totale, apo peshën specifike që mbajnë në portofola. Megjithatë, sipas bankierëve, përdorimi i këtyre kredive është në rritje.
- Një nga shembujt e përfitimeve direkte është skema GEF e Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim, në bashkëpunim me disa banka tregtare në Shqipëri. Kjo skemë i mundëson klientit rimbursim të 20% të shumës së investuar me qëllim rritjen e eficiencës së energjisë. Nga skema mund të përfitohet për investimet, që huamarrësi kryen në

mënyrë direkte, por edhe në blerjen e një pasurie të paluajtshme, që plotëson kriteret e kërkuara të eficiencës energjetike. Edhe në rast se investimi është bërë nga ndërtuesi, qytetarit që e blen pronën me kredi i rimburohet përqindja përkatëse e investimit të kryer për këtë qëllim. “Për investimet që kryhen me financimin e kredisë së gjelbër GEFF, klientët marrin një rimbursim nga BE në vlerën deri në 20% të shumës së financuar me kredi. Nga ana tjetër, me përdorimin e produkteve që ofrojnë efikasitet energjetik për përdoruesin, vetë përdoruesi kursen në harkun afatgjatë në pagesa të energjisë elektrike krahasimisht me përdorimin e një pajisje që nuk është certifikuar në këtë aspekt. Për grupet e individëve, apo ndërtesat shumëkatëshe të banimit, skema parashikon mbulimin e 25% të kostove të pranueshme për një nënprojekt të ndërtesave të banimit shumëkatëshe, që përfshin një kategori të vetme të teknologjive, ose 35% të kostove të pranueshme për një nënprojekt të ndërtesave të banimit shumëkatëshe, me paketa me më shumë se një kategori të teknologjive.

- Investimet e lidhura me eficiencën e energjisë po përdoren gjithnjë e më shumë edhe nga bizneset, për nevojat e aktiviteteve të tyre. Një nga produktet më të përdorura në vitet e fundit janë impiantet fotovoltaike, me qëllim shfrytëzimin e energjisë diellore për të prodhuar energji elektrike. “Intesa Sanpaolo Bank Albania ofron zgjidhje të specializuara për financimin e sistemeve fotovoltaike për vetëprodhim, duke synuar të gjitha segmentet e biznesit nga Korporatat e Mëdha, e deri te Bizneset e Mesme dhe të Vogla (SME).
- “Green bonds”, alternativë për financimin e projekteve të mëdha – Ndër instrumentet më të rëndësishme të lidhura me financën e gjelbër sot janë edhe green bonds, apo obligacionet e gjelbra. Këto janë instrumente borxhi që emetohen me qëllim mbështetjen e projekteve me ndikim të drejtpërdrejtë pozitiv në mbrojtjen e mjedisit. Ato mund të financojnë projekte që synojnë efikasitetin e energjisë, parandalimin e ndotjes, bujqësinë e qëndrueshme, peshkimin dhe pylltarinë, mbrojtjen e ekosistemeve ujore dhe tokësore, transportin e pastër, ujin e pastër dhe menaxhimin e qëndrueshëm të ujit. Ata gjithashtu financojnë kultivimin e teknologjive miqësore me mjedisin dhe zbutjen e ndryshimeve klimatike. Obligacionet e gjelbra shpesh shoqërohen me stimuj tatimorë, si përjashtimi nga taksat, duke i bërë ato një investim më tërheqës për investitorët në krahasim me një obligacion të zakonshëm. Për 2020, Shtetet e Bashkuara ishin emetuesi më i madh, me 50 miliardë dollarë emetime të reja, ndërsa mes shteteve emetues të mëdhenj janë edhe

Gjermania, Kina, Kanadaja, Franca, Holanda, Suedia, etj. Këtë vit, Serbia u bë vendi i parë në rajonin e Ballkanit Perëndimor që emtoi një green bond me maturim 7-vjeçar në vlerën e 1 miliard eurove, të siguruara me një kupon prej 1% dhe një yield prej 1.26%. Megjithatë, përveçse nga qeveritë, obligacionet e gjelbra emetohen në vlera të mëdha prej më shumë se një dekade edhe nga bankat e zhvillimit dhe nga kompani private. Një shembull projekti konkret, që në teori mund të financohet nëpërmjet Green Bonds, është Hidrocentrali i Skavicës, për të cilin qeveria shqiptare ka lidhur kontratë me firmën amerikane Bechtel.

2.3 Praktika pozitive të ekonomisë së gjelbër

- Lideri i industrisë së pijeve Coca-Cola vendosi në vitin 2009 të ul nivelin e paketimit të produkteve. Si rezultat i kësaj nisme ajo kurseu rreth 100 milion dollarë.
- Banka e Amerikës reduktoi peshën e faturave të saj në ATM nga 20 paund në 15 paund. Kjo jo vetëm që u kurseu atyre kostot e letrës, transportit, ruajtjes dhe trajtimit – por edhe 500,000 dollarë në vit.
- Dow Chemicals llogariti se me 2 miliard dollarë investime në energji të rinovueshme, kursen 9 miliard dollarë në kosto të reduktuara të energjisë.
- Shitësi i madh britanik me pakicë shumëkombëshe Marks & Spencer fitoi 50 milionë paund shtesë të ardhura pasi përqafoi udhëzimet e reja mjedisore.
- Duke shpresuar për të reduktuar produktet e mbeturinave dhe konsumin e energjisë, General Electric rriti buxhetin e saj të kërkimit dhe zhvillimit në kuadër të energjisë së gjelbër në 2005 në 1.5 miliard dollarë.
- Coca-Cola Bottling Albania²⁹ ka realizuar një investimi total prej 1,050,000 € për përdorimin e Paneleve të Energjisë Diellore – Fotovoltaikë, me synimin për të reduktuar emetimin shtesë të CO₂, çdo vit dhe për të mbuluar konsumin vjetor të energjisë në një nivel prej 62%, nëpërmjet përdorimit të burimeve natyrore për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja. Iniciativa do të sjellë reduktimin e emetimit të CO₂ = 1,230 ton/në vit dhe sipërfaqja, që do të mbulohet me panele diellore do të jetë mbi 10.680 m². Nisma vjen në

---

²⁹<https://ccbs.al/en/pergjegjesia-sociale/investim-fotovoltaike-ne-misionin-e-gjelber-te-ccbs/#:~:text=10%2C680%20m2%20of%20surface%20are,the%20most%20environmentally%20friendly%20technology.>

kuadër të nismave të tjera të ndërmarra nga kompania, si vendosja e impiantit të filtrimit të ujit deri tek zëvendësimi i automjeteve të flotës së shitjes me ato 100% elektrike. Gjithashtu, Uji i Ftohtë Tepelene investoi edhe në sistemin e paneleve fotovoltaike, duke mbuluar 3221 m² me panele fotovoltaike, duke mundësuar 60,9% të nevojës për konsum, duke ulur 366 ton emetim CO₂, ekuivalente me punën e bërë nga 10,576 pemë çdo vit. Investimi total i Uji i Ftohtë Tepelens për sistemin energjetik fotovoltaike është 360,000 €.

- Në Suedi numri i automjeteve të reja miqësore ndaj mjedisit të blera në vitin 2009 përbënte rreth 38% të totalit duke treguar një trend në rritje për zgjedhjen automjeteve që janë miqësore ndaj mjedisit. Në këtë drejtim, edhe transporti ka pësuar ndryshime me qëllim përshtatjen e tij për ta bërë më miqësore ndaj mjedisit. Kështu, në Karlshamn, këshilli përdorë biçikleta elektrike për të bërë transportin atëherë kur është e nevojshme. Kjo shihet se ka dy efekte pozitive: *së pari*, është më miqësore ndaj mjedisit dhe *së dyti*, përbën më pak rrezikshmëri për fëmijët e shkollave dhe banorët e zonës.³⁰
- Suedia është një nga shtetet me politikat më ambicioze në drejtim të ekonomisë globale. Ajo ka qenë e para që ka vendosur një taksë gjithëpërfshirëse për karbonin, e vendosur kjo në vitin 1991; ka subvencionuar automjetet elektrike që nga viti 2006; dhe arriti objektivin e saj të 2020 për 50% të energjisë elektrike të rinovueshme tetë vite më herët nga sa ishte parashikuar. Edhe përgjigja e Suedisë ndaj COVID 19 ishte dyfishimi i përpjekjeve për ndërtimin e një ekonomie më të gjelbër, më elastike dhe gjithëpërfshirëse.³¹
- Një tjetër element që e bën Suedinë një nga shtetet më miqësore ndaj mjedisit dhe të orientuara drejt një ekonomie të gjelbër është edhe fakti se një pjesë e mirë e suedezëve kanë zgjedhur të realizojë ngrohjen e tyre gjatë dimrit nëpërmjet një sistemi qendror ngrohje³² dhe jo nëpërmjet djegies së resurseve. Aq më tepër që kjo merrë rëndësi të veçantë në rastin e Suedisë ku temperaturat në stinën e dimrit janë mjaft të ulta dhe nevoja e ngrohjes është shumë e madhe.

---

³⁰ <https://sweden.se/climate/sustainability/sweden-and-sustainability>

³¹ <https://greeneconomytracker.org/country/sweden#:~:text=Sweden%20is%20a%20leader%20in,Council%20review%20of%20government%20spending.>

³² Ngrohja me sistem qendror mund të konsiderohet si një sistem për ngrohjen që realizohet nëpërmjet ujit të nxehtë që kalon nëpër një rrjetë tubacionesh të vendosur në dyshemenë e banesave.

- Plastika e degradueshme është plastika që degradohet në mënyrë biologjike. Disa lloje të plastikës së degradueshme janë të dekompozueshme, por jo të gjitha. Këto lloje të plastikës mund të dekompozohen në kushte të kontrolluara. Disa lloje të tjera mund të dekompozohen në kushte të caktuara specifike dhe të testuara, por pjesa më e madhe mund të dekompozohen vetëm në kushte industriale dekompozimi. Ato mund të dekompozohen edhe në mjedis, por koha që ky proces mund të marri është e ndryshme. Megjithatë, vlenë për t'u theksuar fakti se plastika e degradueshme nuk duhet të konsiderohet si zëvendësuesi i plastikës tradicionale, prandaj theksi vazhon të vendoset në reduktimin e përdorimit të plastikës tradicionale. Përgjithësisht, plastika e degradueshme është e këshillueshme të përdoret për:

- qeset që përdoren për ndarjen e mbetjeve organike,
- enët e tavolinës që përdoren në organizime të cilat mund të mbahen në zona rurale ku mund të mos ketë elektricitet ose ujë për të bërë pastrimin e tyre,
- operacionet e ndihmës në rast fatkeqësie,
- kapsulat e kafes dhe bustinat e çajit,
- disa paketime të ushqimeve dhe perimeve.³³

Ndër shtetet që kanë orientuar preferencat në përdorimin e plastikës së degradueshme janë: Gjermania, Italia, Franca, Spanja dhe Mbretëria e Bashkuar.³⁴ Nga kjo mund të kuptohet se shtetet që preferojnë plastikën e degradueshme janë shtetet evropiane.

- I rëndësishme për t'u theksuar është fakti që pothuajse të gjithë shtetet kanë miratuar legjislacione të cilat parashikojnë sanksionimin me gjobë apo edhe me burg të individëve të cilët mund të ndërmarrin veprime që mund të dëmtojnë mjedisin. Natyrisht që kjo mund të konsiderohet si një hap i ndërmarrë nga shtetet me qëllim orientimin drejt një ekonomie të gjelbër në ndihmë të mjedisit.

---

³³ <https://letsdoitfoundation.org/2020/09/04/what-are-biodegradable-plastics-the-need-for-a-clarified-terminology/>

³⁴ <https://www.globenewswire.com/en/news-release/2021/11/25/2341053/28124/en/Global-Biodegradable-Plastics-Market-2021-to-2026-High-Potential-in-Emerging-Countries-of-APAC-Presents-Opportunities.html#:~:text=Germany%2C%20Italy%2C%20France%2C%20Spain,the%20European%20biodegradable%20plastics%20market.>

Centre for Legal
Empowerment

www.cle.al

KONGRESI
RINOR
KOMBËTAR

BASHKIA
TIRANË

Kontakt

centre for Legal Empowerment

www.cle.al

info@cle.al

[@centre_for_legal_empowerment](https://www.instagram.com/centre_for_legal_empowerment)

Ky material është punuar nga studentët, me mbështetjen e juristëve të CLE, në kuadër të projektit Tirana European Youth Capital, me mbështetje të Kongresit Rinor Kombtarë dhe Bashkisë Tiranë.